

PITANJA I ODGOVORI

SINTETIČKA ILI SINTETSKA ZNANOST?

Lektor B. O. iz Zagreba lektorirajući jedan tekst naišao je na pridjev *sintetički* u vezama *sintetička znanost*, *sintetički um* pa pita je li to dobro. On misli da bi trebalo *sintetski* jer se odnosi na *sin-te-zu*.

Odmah se može reći da dobar odgovor nije jednostavno dati jer je sam problem podosta zamršen. Razmotrimo li primjere, vidjet ćemo da je praksa veoma različita. To nam pokazuju već podaci u rječnicima.

B. Klaić i u najnovijem izdanju RSR ima samo pridjev *sintetičan* s veoma širokim značenjem i u različitim vezama: „osnovan na sintezi, koji se dobiva putem sinteze; sastavljen, uopćen, ujedinjen; proizveden na umjetan način, dobiven kemijskim putem (hrana, kaučuk, plastične mase)” pa zatim još posebno objašnjava nazive: *sintetični jezici*, *sintetična muzika*, *sintetična vlakna*.

U Rečniku MS nalazimo tri pridjeva uz različite imenice: *sintetičan*, 1. „koji se osniva na sintezi (1)” (*sintetičan sud*, *sintetičan pregled*), 2. „koji se dobiven putem sinteze (2)” (*sintetičan benzin*, *sintetičan kaučuk*, *sintetična tekstilna vlakna*; *sintetični jezici*);

sintetički „*sintetičan*” (*sintetički duh*; *sintetički benzin*);

sintetski „*sintetičan*” (*sintetskim putem*, *sintetska muzika*).

Odmah se zapaža da je ponešto preuzeto iz RSR uz neke preinake i dopune i da su sva tri pridjeva značenjem izjednačena. Ne vidi se dakle nikakvo nastojanje da se razjednače već po onome što sami svojim likom pokazuju. Jer likovi opisnih i odnosnih pridjeva dobro se razlikuju, kao što sam pokazao na više mjesta u svojoj zadnji objavljenoj 1966. u Radu JAZU. br. 344.

Osnovna je razlika u tome što je pridjev *sintetičan* opisni, a *sintetički* i *sintetski* odnosni su pridjevi. Lik *sintetični* može biti i odnosni pridjev, ali drugi slični pridjevi na *-ični* pokazuju da odnosno značenje nije obično kad uz njih postoje pridjevi na *-ski*. Pridjevi *sintetički* i *sintetski*, kao i mnogi odnosni pridjevi, u svojoj širini odnosnoga značenja lako primaju opisna

značenja, i tu je početak zapleta. Dalji je zaplet u tome što u pridjeva postoji pojava nazvana sekundarna mutacija (v. n. dj., str. 98.) pa se jedan pridjev može odnositi na dvije srodne imenice, ovdje *sintetički* na *sin-te-zu* i *sintetiku*, a i pridjev *sintetičan* je dvoznačan. Kako su uz to pridjevi nesamostalne riječi pa često konkretno znače ono što znače s imenicom uz koju stoje, sve je to podloga veoma raznolikoj praksi tih triju pridjeva. Ona se može razumjeti i odatle što strani jezici za to imaju samo jedan pridjev, npr. njem. *synthetisch*, engl. *synthetic*, fr. *synthétique*, rus. *sintetičeskij*.

No kako praksa ne može biti uvijek mjerilo normi – kolega Brozović to je jednom duhovito sažeo u naslov: *Gdje je norma sve što postoji, tu norme i nema* – valja šarenilo prakse normirati, već iz jasne težnje u književnom jeziku da jedan lik ima jedno značenje. Tako ta tri pridjeva možemo ovako razgraničiti:

sintetičan – dobiven putem sinteze, kemijskim putem, sposoban za sintezu, sastavljen,

sintetski – koji se odnosi na sintezu,

sintetički – koji se odnosi na sintetiku.

Dok nije bilo imenice *sintetika*, pridjev *sintetički* mogao je slobodnije plutati jezikom, ali kad se pojavila riječ *sintetika* – a nije davno, RMS je još nema – pridjev *sintetički* treba odmah uz nju privezati jer joj pripada po sustavu.

To je dakle smjernica za praksu. Za mnoge imenice bit će jasno koji im pridjev pripada, ali katkada neće biti lako do odluke koji pridjev da se upotrijebi, no kad se upotrijebi prema ovom teoretski potpuno opravdanom razlikovanju, misao će biti jasnije rečena, a prema tome jednoznačnije i primljena.

A što se konkretnoga lektorova postupka tiče, najbolje bi bilo da autora upozori da je bolje *sintetska znanost*, (*sintetička znanost* bila bi znanost o sintetiци), a za um bi bolje bilo reći *sintetičan um* (um sposoban za sintezu), pa neka autor odluči što će izabrati.